

Běh Prahou / Ota Pavel

Když se stali komunisté po válce jednou z vedoucích stran, můj tatínek tam okamžitě vstoupil. Vzal s sebou i maminku, bratry. Jenom já jsem byl na takové záležitosti příliš mlád. Nastoupil do té strany komunistů, okouzlen jako mnozí Rudou armádou, přímo z kozlíku vlasatého ruského vojáčka, který ho vezl s koníkem do Buštěhradu. Tatínek také věřil, že konečně přišli praví, kteří nebudou dělit lidi na bílé a nebílé, na židy a nežidy. Aspoň to tak všichni ve svých knihách a řečích slibovali, počínaje Leninem. Po návratu z koncentráku si naši užívali. Chodili tančit do barů Belvedere, Barbarina. Víno teklo proudem, jako by si chtěli vynahradit léta strádání, bídy, ponižování.

Chodíval k nám tenkrát Arnošt Lustig, studoval a flámoval s mým bráškou Jirkou. Lustig nejraději tančil s naší maminkou, tančival skvěle, jako když se vánek vznášá nad parketami, a maminka s ním tančila moc ráda, protože můj tatínek dupal a funěl při tanci jako slon. Maminka byla krasavice a Lustig byl do ní tak trošku zamilován. Jednou pro ni přišel hezký světlovlasý vysoký pán a tatínek kývl, že Maminka s ním může jít na parket. A ten pán se jí začal dvořit a v půli tance jí řekl: Jste tak krásná, a oči na ní mohl nechat. Maminka se usmála, kterou ženu by to nepotěšilo. A pak ten hezký pán dodal: Jenom by mě zajímalo, co máte s tím židem? Tři děti, řekla maminka, dotančila a sedla si zase vedle tatínka.

V Belvederu se můj tatínek seznámil s Američanem Johnym. Johnny byl krásný jak panna a tlapy měl jak medvěd. Tatínek vždycky říkal, že jak ho český holky viděj, hned se svlíkají, ale mně bylo tehdy teprve čtrnáct a nevěděl jsem, co to znamená. A byl skutečně frajer, lítal s bojovým letadlem na Němce, pár jich sundal, než ho sestřelili a udělali z něho trochu invalidu, dopadajícího maličko na levou nohu. Ale odvaha mu zůstala, kdekdo utíkal, když jezdil po Praze se svým džípem jeepem Willysem. Navíc měl vysokou funkci u UNRRY, co chtěla Čechům pomoci, a oplýval kapsami dolarů, a mému tatínkovi věnoval galony benzínu, tisíce amerických cigaret, svetry, kafe, konzervy a balíky žvýkacích gum. Tatínek si to bral jako člen strany a ani mu nevadilo, že je to od Američana. Kdo jiný si má to americký zboží vzít než židi, kteří nejvíc trpěli. Johnny byl přitom velkej dobrák. Vykládal, že má předky někde na severu Čech a patří mu krásné činžáky a on na nich bude jednou hospodařit, ale pořád neměl čas jet se na ty domy podívat.

Blížily se volby ve čtyřicátém šestém a tatínek si usmyslel, že naše rodina musí pro vítězství komunismu něco udělat. Jeho návrh spočíval v tom, že navečer před volbami poběžíme Prahou. Budeme mít čísla politických stran a předpovíme, jak volby dopadnou. Naše maminka prohlásila, že tak pitomý návrh může vymyslet jen tatínek, ale tatínek na její řeči nedal. Když dnes na to vzpomínám, musím dát za pravdu tatínkovi, bylo to zvláštní a krásné. Tatínek zmizel brzy ráno s tím, že přivleče na běh Johnnyho, neboť takovou záležitost musí zajišťovat armády. Přijeli pozdě odpoledne, Johnny o tom zřejmě nechtěl ani slyšet. Ale tatínkovi se to podařilo. Nevím jak, ale bylo jasné, že když dokáže prodat elektrické vysavače ve vesnicích, kde nebyla vůbec elektrika, dokáže přesvědčit i Johnnyho. Dorazili k nám v podzimním odpoledni, už si nepamatuji, jestli svítilo slunce nebo bylo pod mrakem. Jenom vím, že Johnny byl maličko namazaný, pod volantem měl láhev whisky a něco si pobrukoval. Šel jsem k němu blíž a zaslechl jsem zřetelně: Necht' zhyne starý podlý svět Mému tatínkovi se tedy podařilo zpracovat ho dokonale.

Zatím co jsme se šli převléknout do triček, Johnny trénoval jízdu se svým džípem dokolečka ve Farského ulici, jednu nohu na plynu, druhou na blatníku, a kouřil doutník. Měl na sobě úplně novou uniformu plukovníka americké armády, ohromně mu to slušelo, myslel jsem si, že kdyby

tu šla nějaká ženská, hned by se svlíkla. Čekal však na nás. Byli jsme tři bráchové, tatínek samozřejmě neběžel, nebylo už to pro něho a měl nohy strašně do O. Za stovku amerických žvýkaček od Johnyho získal ještě jednoho chlapce, aby dělal čtvrtýho v tom běhu pro komunismus. Maminka nám přidělávala čísla a tiše nadávala tatínkovi. Ale tatínkovi hořely oči, byl přesvědčen, že zajišťuje tímto během vítězství komunismu na věčný časy. A taky si myslel, že ten běh bude mít velkolepý úspěch.

Vyšli jsme před dům. Jak jsme zjistili, Johny už dopil tu láhev whisky. První vyběhl Hugo, měl krásnou hrud' a na tu hrud' mu sám tatínek připíchl jedničku, s kterýmžto číslem vstupovali do voleb komunisté. Druhého vyslal na trať tatínek toho chlapce, co běžel za stovku žvejkaček. Dal mu číslo dvě, druzí budou sociální demokraté. Jako třetí dostal pokyn vyrazit Jiří s číslem tři. Představoval stranu lidovou. Mě si tatínek nechal na konec. Národní socialisté budou čtvrtí. Tatínek mě vybral úmyslně, protože jsem běhal nejlíp, a kdyby něco, mohl bych upláchnout. Trénoval jsem na Spartě u Otce Jandery, měl jsem silná stehna a odraz. Otec Jandera mi předpovídal velkou budoucnost sprintera, ale neměl jsem vůli trénovat. Atletika je dřina.

Tatínek mi nařídil, abych trošku kulhal, snad abych měl odstup od těch druhých, a snad abych ukázal, jak bídně to vypadá s národně socialistickou stranou. Vyběhli jsme ze Strossmayerova náměstí na nábreží a odtud na Příkopy. Nezdálo se mi to špatný. Běžel jsem skoro sám Prahou, byl jsem středem pozornost, komunisti tleskali, národní socialisti maličko pískali. Žádný trénink, žádná dřina, byl to zvláštní závod, v němž pořadí stanovil předem tatínek. První komunisti, poslední národní socialisti. A tak to šlo pořád, jenom žádné předbíhání. V oknech vlály prapory, lidé slavnostně oblečení a dobře naladěni. Dokonce jsem přestával kulhat, vypínal jsem prsa a ukazoval své silné nohy, které se odrážely od dláždění. Bylo to trochu opojné, jen tatínek jedoucí za mnou s Johnym v džípu volal a občas mě napomínal: Dobrý! Je to dobrý! Jenom víc kulhej! Za mnou jel Johny. Tříkrát jsem si ho prohlédl, když jsem si rovnal padající ponožku. Jel v nejlepším americkém bojovém voze, o kterém se říkalo, že vyhrál druhou světovou válku, byl to model MB, šedesát koní, měl odpich a už na prvních pár metrech vyvinul fantastickou rychlost. Džípy sloužily jako hledače min, jako rušiče zátarasů, jako drezíny, a nyní jeden k zajišťování komunistických voleb. Džíp měl krásně bíle natřené pneumatiky, na kapotě americkou hvězdu. Vypadal jako zvláštní zelenobílá ryba s kukadly. Johnymu to na džípu slušelo, kouřil už bůhvíkolikátý doutník a něco si broukal, asi tu píseň, co učili mého tatínka, když byl malý, havíři na Buštěhradě, o starém podlém světě, aby dohřáli babičku Malvínu.

Nevím, proč tatínka napadlo, že poběžíme přes Václavák, kde měli hlavní stan u Melantricha národní socialisti, za které jsem vlastně běžel a kulhal až na čtvrtém místě. Zahnuli jsme z Příkopů nahoru a už z dálky jsem viděl ten ohromný nával před Melantrichem. Jak jsem se blížil, začala se ve mně zmenšovat dušička. A také ulička, do které jsem měl vběhnout, se zmenšovala. Ohlédl jsem se na tátu, byl mou poslední nadějí. Ale příliš dobře jsem znal svého tatínka, než abych té naději věřil. Měl některé špatné vlastnosti, ale nebyl to posraný žid, jak se o židech někdy říkávalo. Nikdy si nenechal od nikoho nic líbit, zmlátil už pár chlapů, kteří mu nadávali nebo ublížili, a měl kvůli tomu několik stání. První žid na světě pro něho nebyl ani pan Einstein, ani pan Chaplin, ale boxer Baer, který vyřídil Schmelinga. Můj tatínek dal před válkou v našem bytě zřídit ring a museli jsme boxovat, mně bylo tehdy sedm let. Chodil nás učit pan Hrabák a hlavně pan Jenda Heřmánek, co měl stříbrnou olympijskou medaili z Amsterdamu. Ale tušil jsem, že mé zkušenosti z doby mých sedmi let mi teď nebudou nic platné. Byla tu jediná možnost. Neběžet vůbec. Udělal jsem to. Nohy se mi samy zastavily. Stál jsem a džíp zabrzdil také. Tatínek mohl zavolat: Pojď k nám nahoru, kamaráde!, kde byla Johnyho uniforma, ten jeho báječný vůz s odpichem, pravý americký kolt, tatínkovy pěsti, ale

tatínek to neudělal. Miloval toho Baera, a ne pana Einsteina. Naklonil se z vozu a rozkázal mi: Běž! Kulhej!

Moji bratři a ten žvýkačkový kluk už zmizeli. Nejdřív jsem šel a pak pomalu vběhl před Melantrich. Zajímavé bylo, že do té doby si všimlo našeho běhu jen málo lidí, ale na Václaváku to bylo jiné. Pochopili hned, o jakou agitaci jde, byli to inteligenti. Jenom překvapením ztichli, že mám tolik troufalosti dělat si z nich legraci přímo před Melantrichem. Vydechli, zařvali a vrhli se za mnou. Nějaký závod na Strahově byl proti tomu hadr. Rázem jsem přestal kulhat, jak mi radil tatínek, a začal jsem uplatňovat rady otce Jandery: Vyraž! Vysoko zdvihej kolena! Nedívej se nalevo! Nedívej se napravo! Upaluj! Bylo pozdě. Kruh se zužoval a uličky se uzavřely lidmi. Vpředu zmizeli moji stateční bratři a vzadu zůstal džíp s osádkou. Johnny pronikavě troubil, ale to bylo všechno. Už nebylo kam utíkat a tak jsem stál a čekal, třásl se mi nohy, a kdyby moje srdce mohlo, vyskočilo by z těla a samostatně by uteklo po dlažbě, aby se ustrnuli. Stáli už úplně blízko. Pak se jeden z nich naklonil a strhl mi číslo. Druhý mi ubalil facku, že jsem spadl na kolena. Začali mě tlouci. Jak jsem uhýbal a uskakoval, viděl jsem ty jejich oči. Byly to oči úředníků, doktorů, inženýrů, obchodníků, jen ten první, co mě uhodil, musel být řezník, protože to byla strašlivá rána.

Znal jsem ty oči. Tloukli mě za mé pozdější polopravdivé a zkreslené rozhlasové reportáže a za naivní povídky, tloukli mě za voloviny a lumpárny, kterých se dopustíme, až zítra zvítězíme. Bili mě za zrady a vraždy, které vykonáme. Vybíral jsem si to napřed. Strhli ze mě tričko, trenýrky, a stál jsem nahý na Václavském náměstí a přikrýval si klín. Byl jsem tehdy hezký kluk, ale nebyl jsem zas tak hezký, abych mohl stát zrovna takhle ve středu matičky Prahy. Z nosu a obličejů mi tekla po prsou a stehnech krev. Pak se objevil Johnnyho džíp. Když mě Johnny uviděl zakrváceného, zastavil, vyndal kolt a šel za ticha pomalu ke mně. Ale nezačal střílet. Zastrčil kolt, vzal mě do náručí a nesl mě do toho svého džípu a krev mu máčela jeho krásnou uniformu. Tatínek seděl na druhém sedadle, zatínal pěsti a zuřil. Pak jel Johnny Prahou jak šílenec. V domě, kde jsme bydleli, mě vynesl do bytu.

Když mě maminka spatřila, chtěla se nejdřív pustit do tatínka, který přišel s tím velkolepým nápadem. Tatínek utíkal ze schodů a křičel, že běží pro doktora. Doktor Ptáček měl velké brýle a plno fáčů. Umyl mě, zalepil jak pneumatiku a přefáčoval. Příští den jsem se probudil až k večeru, všechno mě bolelo, myslel jsem, že umírám. V mém pokojíčku někdo pokorně čekal. Štěrbinami mezi fáci jsem zahlédl tatínka, usmíval se na mě a v klopě měl rudý karafiát. Něco říkal a já mu nerozuměl. Vrtěl jsem hlavou a on se ke mně naklonil a zas něco říkal. Chtěl mě nějak potěšit, snad mi i něco dát. Viděl jsem jeho rozjásanou tvář, a konečně jsem zřetelně zaslechl: Zvítězili jsme. Za ním stál Johnny a taky kýval, že jsme vyhráli, a ani si neuvědomoval, že tímto vítězstvím přišel o ty své krásné činžovní domy na severu, na které se ještě ani nebyl podívat. Potom mi tatínek povídal, že mluvil s poslancem Hrubým a že mě příští rok přijmou předčasně, v sedmnácti letech, do Komunistické strany Československa. Ležel jsem v té posteli, bolela mě hlava, nateklý krk, zadek a noha, do které mě kopl a na kterou jsem pak dlouho skutečně kulhal i bez tatínkova pobízení. Díval jsem se smutně na tatínka a myslel na to, jestli budu moct hrát vůbec ještě za Spartu hokej. Vtom Johnny jakoby omluvně vytáhl z brašny nejnádhernější košili, jakou jsem kdy viděl. Pravá americká důstojnická khaki košile z jemného plátýnka a byli na ní našití malí lvi a důstojnické hvězdičky. Bylo to něco mazlivého, co jsem potřeboval dát vedle sebe do postele a hrát si s tím jako s malým medvídkem anebo panenkou. Chtěl jsem usnout a těšit se, že tam ta košile zas bude, a probudit se a pak usínat s tím, že mi ji nikdo nevezme. Pak jsem dlouho spal jako budoucí člen KSČ s americkou košilí pro parádní příležitosti, a když jsem se vymarodil, měli už komunisti moc, po které desítky let toužili, a začali dělat v této zemi pořádek. Můj tatínek se taky snažil, aby komunismus předhlonil

kapitalismus, jak to chtěl Josef Stalin. Snažil se, jak mohl, i když mu řada židů říkala, že je mešuge.

Nesvěřili mu nikdy žádnou velkou funkci, ale udělali ho aspoň předsedou jakéhosi zábavního výboru a on chodil po podnikách, americké auto Buick už neměl, a sháněl do tomboly sádrové jeleny, trpaslíky a panenky, co tančí, když se natáhnou. Když mně pomohl ke vstupu do komunistické strany v těch sedmnácti letech, dělal jsem to po něm. Tenkrát to bylo dojemné, ale když na to vzpomenu dnes, uvědomuji si, že kvůli schůzím, tombolám, manifestacím za přátelství, sádrovým jelenům a trpaslíkům jsem se nenaučil tancovat a měl jsem daleko míň holek než ostatní kluci, což mě bude ještě dlouho mrzet.

Komunismus obhajoval tatínek všude. Jako hlavní argument, že to s námi nejde z kopce a že už kapitalismus doháníme, byl, že v každém krámě se může ztrhat mlýnek na kafe. V intimních kruzích vykládal, že byl komunistou dřív, než byla založena komunistická strana. Už jako kluk vynášel ze statku chudým klukům vdolky. Na svém útěku z cizinecké legie četl negramotným španělským komunistům jejich noviny, ačkoliv neuměl španělsky. Ve věznici Fernando Póo zpíval Avanti popolo. Fotbalistům SK Kladno nechal natřít zábradlí i plot. Na lodi Tereza Taja vezl jako plavčík ruské šlechtičny, které utíkaly před Říjnovou revolucí, a on jim dával jenom olejovky. Když omdlávaly horkem, omýval jim jejich krásná prsa. Byly to nezvratné dokumenty, i když v tom posledním sice hrála nějakou roli i Říjnová revoluce a ten omezený počet olejovek, ale už mi tam neštymovala ta krásná ňadra šlechtičen. Ale budiž, fakt je, že měl tatínek ke komunismu blízko, často se pohyboval mezi vandráky, tuláky a chudáky. A hlavně měl přející srdce. Když komunisté v Čechách zvítězili, řekl mu jeho blízký přítel továrník Heller: Jsi blbec. Ještě jim pomáháš. Pak Heller odjel do Anglie a otevřel si tam továrnu na kožešiny, podobnou jako v Čechách.

Můj tatínek už neobchodoval jako dřív: živil se, jak mohl. Vedlo se nám pořád hůř, ale důležité pro tatínka bylo, že existovalo přátelství, bratrství a hlavně ta rovnost ras. To stálo za všechny prachy. Naši měli už jen takový domeček poblíž Prahy. Přijel jsem jednou za nimi, nikoho jsem neviděl. Vešel jsem dovnitř, měl jsem strach, že se jim něco stalo. Byli v zadním pokojíku. Maminka ležela na gauči zachumlaná do deky a obrácená ke zdi, tatínek seděl v podvlíkačkách u stolu a plakal. Vlasy měl rozházené přes čelo a slzy mu stékaly na noviny. Bylo to Rudé právo, které odbíral a bez něhož nemohl ani den být. Naklonil jsem se nad ním a ty vlasy mu dal pryč z čela. Poprvé a naposled v životě se mi sesunul do náruče, jako to dělají děti. Já byl už chlap. Držel jsem ho a díval jsem se přes jeho hlavu do toho Rudého práva, kde zaškrtnal červenou tužkou: Rudolf Slánský, židovského původu Bedřich Geminder, židovského původu Ludvík Frejka, židovského původu Bedřich Reicin, židovského původu Rudolf Margolius, židovského původu Ta řada židů pokračovala a byla rozmazaná slzami. Když se utišil, podíval se nepřítomně na mě, jako by mě nepoznával, a povídá: Zase zabíjejí židy. Už to zase potřebujou na někoho svést. Pak vstal a uhodil do toho Rudého práva a křičel: Já odpouštím vraždy. I justiční. I politický. Ale v tomhle komunistickém Rudém právu nikdy nemělo stát židovský původ! Komunisti dělí lidi na židy a na nežidy! A pak udeřil znovu do Rudého práva a to se rozprsklo, jako by bylo ze zimního ztrouchnivělého listí. Starožitný stůl s vykládanými jeleny se rozsypal. Sedl si a zhluboka oddechoval. Všichni jsme věděli, že myslí na to, jak byly zbytečné manifestace s prapory, ty řeči o pravdě a spravedlnosti, jak byla zbytečná ta krev, která ze mě kapala na Václavském náměstí. Myslel i na to, že s námi jel tenkrát zbytečně i Johnny, tak báječný chlapec, který si pak někde v Texasu koupil ranč a pěstuje krávy. Byli zbyteční i sádroví jeleni do tomboly a ta panenka v růžové sukničce, co se natáhne a pak tančí.

Můj tatínek vstal a šel do kůlny. Tam vytáhl největší sekyru na rozrážení špalků. Měl jsem z něčeho strach, šel jsem za ním. Maminka mě prosila, abych ho nechal, že ho nikdy takového neviděla. Až za chvíli jsem se jí vytrhl a utíkal jsem za ním. Doběhl jsem k vratům, na která vždycky maloval na prvního máje pěticípé hvězdy. Dnes tam vyryl dvě velké hvězdy. Stál jsem a počítal cípy: Jeden cíp dva tři čtyři pět šest cípů Stoupl jsem si ještě blíž, jako bych nevěřil vlastním očím. Tatínek myslel, že chci ty židovské hvězdy smazat, zvedl nahoru sekyru. Ale nechtěl jsem je smazat, moc dobře jsem ho chápal. U těch vrat přestal být komunistou a stal se zase židem. Dívali jsme se na sebe. Měl v očích něco, co jsem u něho nikdy předtím neviděl. V těch očích bylo hrozné zklamání, beznaděj a zoufalost člověka, který chtěl přejít po pevném mostě na druhou stranu řeky, a ten most tam ve skutečnosti nebyl. V těch jeho očích se také houpal na provaze Slánský s Margolien. Kolem dokola zpívali vpolední ptáci a bylo to jak staré židovské žalmy. Sklonil sekyru a sedl si v podvlíkačkách na židli, co tu vždycky stávala pro příchozí, kteří byli unaveni cestou anebo životem. Čekal, až pro něho také přijdou. Ale nikdo pro něho nepřicházel. Neměl žádnou moc a nevedl žádný úřad. Byl moc malý pán. Pěstoval už v té době jen králíky. Když jsem se v noci podíval ven, seděl tam pořád na té židli. Padala zrovna zlatá hvězda a byla krásnější a možná dokonce spravedlivější než všechny hvězdy na této divné zemi.